

УДК 341.322.5

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2021.13.19>

Пилипенко В.П.

*к.ю.н., заслужений юрист України,**адвокат,**докторант**Інститут законодавства Верховної Ради України*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЗА СКОЄННЯ ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ТА ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

Постановка проблеми. Як слушно зазначається в Рекомендаціях парламентських слухань на тему «Актуальні питання зовнішньої політики України», схвалені Постановою Верховної Ради України від 24 травня 2017 року № 2069-VIII, «Протидія збройній агресії РФ проти України, відновлення територіальної цілісності України, захист і відновлення прав громадян України, які постраждали в ході агресії та/або перебувають на тимчасово окупованих територіях, зокрема в окремих районах Донецької і Луганської областей, є ключовим пріоритетом і визначальним завданням Української держави» [9].

На жаль, слід констатувати, що ООН і дотепер не кваліфікувала дії стосовно України як акт агресії. Насамперед це пов'язано з тим, що Статут ООН 1945 р. покладає основну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки на Раду Безпеки ООН (далі – РБ ООН), у рамках якої Російська Федерація (далі – РФ), як відомо, має право вето та можливість блокувати прийняття будь-яких рішень. Водночас вчинення РФ актів агресії проти України¹ є об'єктивним фактом, оскільки ґрунтується на фактичній, реальній ситуації і не залежить від визнання або невизнання акту агресії відповідної держави. При цьому вчинення РФ актів агресії проти України знаходить підтвердження

у виступах політичних лідерів багатьох держав світу, в документах, заявах, рішеннях міжнародних та регіональних міжурядових і неурядових організацій. Принцип незаконності будь-яких територіальних надбань за результатами агресії знайшов своє відображення в Резолюції Генеральної асамблеї ООН (далі – ГА ООН) «Територіальна цілісність України» від 27 березня 2014 р. [16], відповідно до якої всі держави та міжнародні організації були закликані не визнавати будь-яку зміну статусу АРК і міста Севастополя.

7 грудня 2020 року ГА ООН схвалила ще одну Резолюцію 75/29 «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, Україна, а також частин Чорного і Азовського морів» [12], в якій закликає Росію як державу-окупанта «негайно, повністю і без жодних умов вивести свої війська з Криму і невідкладно припинити тимчасову окупацію території України», а також припинити переміщення озброєнь і військового персоналу на територію України й утриматися від протиправної військової діяльності в Криму і частинах Чорного і Азовського морів. На відміну від попередніх резолюцій, у цій Резолюції йдеться про незаконне захоплення РФ і встановлення нею контролю над колишніми об'єктами зберігання ядерної зброї в Криму і невпинну мілітаризацію півострова, продовження призову жителів Криму до російських збройних сил, що становить порушення норм міжнародного

¹ Так, наприклад, у щорічному Звіті МКС ідеться про те, що «ситуація на території Криму й Севастополя рівнозначна міжнародному збройному конфлікту між Україною та Російською Федерацією. Цей міжнародний збройний конфлікт розпочався не пізніше від 26 лютого, коли РФ залучила особовий склад своїх збройних сил для отримання контролю над частинами території» [5].

гуманітарного права, включення кримських освітніх навчальних закладів до російської «військово-патріотичної» системи освіти та ін. Резолюція ГА ООН закликає РФ як державу-окупанта припинити таку практику.

Метою цієї статті є аналіз наявних міжнародно-правових механізмів та інструментів, за допомогою яких Україна, як потерпіла від злочину агресії та інших порушень міжнародного права держава, матиме можливість притягнути РФ, відповідних фізичних осіб до міжнародно-правової відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням міжнародно-правової відповідальності своїх праць приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: А.Х. Абашидзе, В.Ф. Антипенко, Д. Анцилотті, Я. Броунлі, В.А. Базов, М.В. Буроменський, В.Г. Буткевич, М.М. Гнатовський, Н.В. Дрьоміна, Н.А. Зелінська, А.О. Кориневич, Ю.М. Колосов, І.О. Колотуха, Н.І. Костенко, В.М. Лисик, І.І. Лукашук, А.С. Мацко, Н.Г. Михайлов, Ф.І. Полторак, В.М. Репецький, В.П. Попович, М.І. Хавронюк, О.Р. Фісенко, М.О. Ушаков, Р. Хіггінс, М. Шоутайнші, В.Х. Ярмакі та ін.

Виклад основного матеріалу. Застосування РФ сили проти України, що відбувається з 2014 року дотепер (окупація Кримського півострова, м. Севастополь, керівництво бойовиками, постачання зброї та «добровольців» в окремі райони Донецької та Луганської областей, бойові дії підрозділів російської армії проти Збройних сил України тощо), беззаперечно, порушують норми міжнародного права, і їх слід розцінювати виключно як збройну агресію в контексті ухвалені на 29-й сесії ГА ООН 1974 р. Резолюції «Визначення агресії» та змін 2010 р. до Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду 1998 р. (далі – Римський статут МКС) – застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави. РФ вчинила практично всі види агресії, що передбачені цими актами, ведучи проти нашої держави агресивну війну [6, с. 114–115].

Як слушно зазначається в міжнародно-правовій літературі, «однією з найактуальніших проблем притягнення до міжнародно-правової відповідальності є питання притягнення держав до відповідальності за вчинення агресії без винесення рішення про це Радою Безпеки ООН» [3, с. 250]. Держави, які є постійними членами Ради Безпеки ООН (далі – РБ ООН) (КНР, Франція, Росія, Велика Британія, США), можуть заблокувати рішення стосовно себе або стосовно питань, коли задіяні їхні інтереси. Згідно з п. п. 2–3 ст. 27 Статуту ООН, рішення РБ ООН з непроцедурних питань вважаються прийнятими, коли за них подані голоси дев'яти членів РБ ООН з п'ятнадцяти, включаючи голоси всіх постійних членів Ради, що збігаються [15]. Небезпідставно серед юристів-міжнародників побутує думка, що РБ ООН уже давно варто реформувати з тим, щоб позбавити державу, яка є постійним членом РБ, блокувати рішення проти неї та її інтересів. Право вето держав «п'ятірки» може призводити до негативних наслідків і загрожувати підтриманню міжнародного миру та безпеці, що є основним завданням і призначенням ООН.

Слід також урахувати, що Резолюція ГА ООН «Визначення агресії» 1974 р., у якій міститься дефініція злочину агресії, за своїм правовим статусом є актом рекомендаційного характеру, тобто не є обов'язковою для виконання. Відповідно, і наведене визначення агресії не є догмою – кожна країна може пропонувати власне трактування, що таке агресія, і які існують види агресії. Дотепер жодна держава у встановленому порядку не ратифікувала, не прийняла і не приєдналася до «Визначення агресії». Тому застосування цієї резолюції для юридичної кваліфікації дій держави як агресора некоректне, оскільки «Визначення агресії» юридичної сили не має і є політико-правовим міжнародним документом.

Отже, держава може бути визнана агресором: за рішенням РБ ООН; за рішенням МС ООН у спорах між державами. Водночас посадові особи, винні в здійсненні акту агре-

сії, – на підставі рішення МКС та судовими органами держави на підставі національного кримінального законодавства.

Як слушно зазначає А.О. Кориневич: «Історія міжнародних відносин досі не знає жодного випадку, коли постійного члена Ради Безпеки ООН визнавали агресором. Приміром, США здійснили в 1983 році військове вторгнення в Гренаду, відоме під назвою операція Urgent Fury («Спалах люті»). Але спроба Ради Безпеки ООН прийняти резолюцію щодо подій на Гренаді провалилася. Незважаючи на те, що 11 з 12 тодішніх членів РБ проголосували «за», США заблокували резолюцію, застосувавши право вето. Аналогічна доля спіткала в 1999 році і проєкт Резолюції з вимогою про негайне припинення сили проти Союзної Республіки Югославії з боку НАТО.

Проте в практиці ООН є один випадок зміни постійного члена Ради Безпеки ООН. І стосувалось це КНР. Так, під час підготовки і прийняття Статуту ООН у 1945 році на території Китаю існувала одна держава – Китайська Республіка Гоміндану і Чан Кайши. Відповідно, у статті 23 Статуту ООН та в інших статтях цього головного міжнародно-правового договору сучасності значиться саме Китайська Республіка і саме ця держава була засновником ООН. Саме Китайська Республіка, незважаючи на перенесення на острів Тайвань у 1949 році та заснування на материковому Китаї Китайської Народної Республіки, була членом ООН, усіх її установ та постійним членом Ради Безпеки ООН до 1971 року, а Китайська Народна Республіка не брала участі у роботі ООН, її органів та установ.

25 жовтня 1971 року Генеральна Асамблея ООН прийняла Резолюцію 2758 «Відновлення законних прав Китайської Народної Республіки в ООН» (англ. “Restoration of the lawful rights of the People’s Republic of China in the United Nations”), за прийняття якої проголосували 76 держав-членів ООН, 17 – утримались, 35 – проголосували проти і 3 не голосували. Внаслідок прийняття резолюції 2758 такою не абсолютною більшістю

учасників ООН Китайська Республіка була виключена з ООН і Ради Безпеки ООН, а її місце посіла Китайська Народна Республіка. Менше ніж за рік Китайська Республіка була виключена з усіх установ ООН, а до кінця 1970-х втратила визнання майже всіх держав світу» [1, с. 173–176].

Таким чином, як бачимо з наведеного вище прикладу, постійний член РБ ООН може бути змінений через прийняття резолюції ГА ООН. Видається, що цей механізм слід взяти Україні так би мовити «на озброєння».

Як відомо, у сучасному міжнародному звичаєвому праві визнається право потерпілої від міжнародно-протиправного діяння держави вимагати від іншої держави, яка його вчинила, по-перше, припинення протиправних дій (ст. 43 Проєкту Статей про відповідальність держав, 2001 року [13]), по-друге, повного відшкодування збитків у формі реституції, компенсації або сатисфакції окремо або у їх поєднанні (ст. 34 Проєкту Статей про відповідальність держав, 2001 р.). Разом із тим слід враховувати, що *нормами міжнародного права не передбачається функціонування спеціально створеного міжнародного судового органу, який би розглядав консолідовані претензії потерпілих від агресії держав/держави та на цій підставі ухвалював би рішення про відшкодування збитків, завданих потерпілій державі агресією та вирішував би питання щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні злочину агресії, воєнних злочинів і злочинів проти людяності*. Тому механізм відшкодування завданих РФ збитків матеріального і нематеріального характеру повинен вирішуватись не тільки в національній, а насамперед у міжнародно-правовій площині (двосторонні переговори, звернення потерпілої держави, її фізичних і юридичних осіб до міжнародних судових і арбітражних інституцій, створення міжнародних компенсаційних комісій тощо).

Зазначимо, що після Другої світової війни в міжнародно-правовій практиці чи не єдиним випадком притягнення держави до мате-

ріальної відповідальності у разі скоєння злочину агресії є Компенсаційна комісія ООН, що була створена на підставі резолюцій РБ ООН 687 (1991) від 3 квітня 1991 року і 692 (1991) від 20 травня 1991 року в цілях управління Фондом з відшкодування прямих втрат, збитків або шкоди, заподіяної іноземним урядам, фізичним і юридичним особам у результаті незаконного вторгнення Іраку² і окупації їм Кувейту [14]. На жаль, у ситуації з Україною та РФ створення такої компенсаційної комісії є практично неможливим завданням, оскільки РФ як постійний член РБ ООН, по-перше, заблокує прийняття такого рішення, а по-друге, має бути досягнута взаємна згода між державами щодо її створення. Так само виглядає ілюзорною можливість вирішення спору щодо відшкодування збитків РФ у рамках двосторонніх переговорів або звернення до Міжнародного суду ООН (далі – МС ООН) (необхідна згода обох держав) чи Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), оскільки ані Україна, ані РФ наразі не є державами-учасниками Римського статуту МКС.

На нашу думку, саме на законодавчому (а не лише на підзаконному нормативно-правовому) рівні має бути надана міжнародно-правова кваліфікація дій РФ проти України, в якій варто вказати передусім на вчинення найтяжчого злочину проти миру і безпеки – розв'язання і ведення агресивної війни. Злочин агресії в міжнародному праві розуміється, з одного боку, як діяння, за яке несуть відповідальність держави, з іншого – як злочин фізичних осіб, що передбачає індивідуальну відповідальність за міжнародним кримінальним правом. Подібна норма інкор-

порована також у кримінальне законодавство багатьох зарубіжних держав.

Агресивна війна РФ проти України за своєю сутністю являє собою виклик усьому міжнародному співтовариству, що спрямований на руйнування міжнародного правопорядку, заснованого на принципах міжнародного права. Це зумовлює нагальну необхідність консолідованих зусиль міжнародного співтовариства для припинення злочину агресії та інших міжнародних злочинів, притягнення держави-агресора до міжнародно-правової відповідальності, здійснення реституції порушених прав та міжнародно-правової компенсації Україні, її фізичним та юридичним особам, завданої шкоди. Йдеться передусім про потребу рішучої відповіді на дії агресора, застосування жорсткіших санкцій, які б зробили війну руйнівною для самої РФ. Лише відповідальність держави убезпечить від повторення подібних ситуацій у майбутньому [6, с. 577].

Нині Держава Україна намагається довести у міжнародних судових інстанціях, зокрема у МС ООН, наявність критеріїв як ефективного, так і загального контролю з боку РФ, і в цьому контексті важливою є діяльність відповідних правоохоронних органів щодо продовження збирання нових доказів участі РФ у збройному конфлікті на Сході нашої держави.

Чинним законодавством України уже частково врегульовані відносини, що виникли у зв'язку з відсутністю контролю над тимчасово окупованими частинами території України (далі – ТОТ). Так, Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» визначає статус території України, тимчасово окупованої внаслідок збройної агресії РФ, встановлює особливий правовий режим на цій території, визначає особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму, додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб (ст. 2).

² Як відомо, вторгнення Іраку в Кувейт сталося 2 серпня 1990 року. Кувейт був окупований за один день. У відповідь на агресію Іраку 17 січня 1991 року США почали операцію «Буря в пустелі» на підставі резолюції Ради Безпеки ООН 678 від 29 листопада 1990 року, щоб припинити окупацію Кувейту. Операція тривала 41 день. Вранці 28 лютого 1991 року за ініціативою США військові дії припинилися. 6 березня було укладено перемир'я. Ірак здійснює виплати через Фонд ООН по компенсації війни в Перській затоці, що був створений у 1991 році як орган, підзвітний Раді Безпеки ООН. Станом на лютий 2019 року Ірак як репарації за військове вторгнення і окупацію країни, а також втрати і збитки, нанесені у зв'язку з цим окремим особам, компаніям, урядовим та міжнародним організаціям, виплатив Кувейту загалом 47,9 мільярда доларів, залишився винен ще близько 4,5 мільярда [4].

Відповідно до ч. 4 ст. 6 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», Постанови Верховної Ради України «Про комплекс невідкладних заходів щодо практичної реалізації міжнародно-правової відповідальності Російської Федерації за збройну агресію проти України» від 20.08.2018 № 2356-VIII Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) створено міжвідомчий координаційний орган з метою узагальнення правової позиції держави у питанні відсічі і стримування збройної агресії РФ та підготовки консолідованої претензії України до РФ щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України.

Методологію формування доказової бази для доведення факту збройної агресії РФ проти України, підрахунків обсягу шкоди, завданої Україні агресією РФ, і збитків України від цієї збройної агресії та складення реєстру воєнних злочинів і злочинів проти людяності, вчинених РФ під час збройної агресії проти України, нині здійснюють створені КМУ міжвідомчі робоча група з питань відшкодування втрат, завданих тимчасовою окупацією частини території України (Постанова КМУ від 17.07.2014 № 343 [11]), та комітет з питань застосування санкцій до осіб, що підтримують і фінансують тероризм в Україні (Постанова КМУ від 23.07.2014 № 278 [10]), які мають статус консультативно-дорадчих органів.

З огляду на збройну агресію Російської Федерації проти України за участю як регулярних збройних сил Російської Федерації, так і незаконних збройних формувань, керованих, контрольованих і фінансованих Російською Федерацією, на територіях окремих районів Донецької та Луганської областей України з квітня 2014 року підрозділи Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України та Збройних сил України здійснюють антитерористичну операцію (нині – Операція Об'єднаних сил із забезпечення національ-

ної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації), яка є складником реалізації невід'ємного права України на індивідуальну самооборону України від агресії в розумінні статті 51 Статуту ООН. Російська Федерація як держава, яка фактично окупувала і контролює частину Донецької і Луганської областей, відповідає за дотримання і захист прав людини на цих територіях як за міжнародним гуманітарним правом, так і за міжнародним правом захисту прав людини [8, п. 2]. Натомість слід констатувати, що в актах КМУ переважно застосовується юридична конструкція «окремі райони Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження» [7].

Крім того, Україною і дотепер не сформульовано єдиної правової позиції, яка б відзначалась у законодавчих актах та вироках національних судів щодо кваліфікацій подій, що відбуваються на Сході України: антитерористична операція, операція Об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей або збройний конфлікт (міжнародного чи неміжнародного характеру). Так, наприклад, у Законі України «Про військово-цивільні адміністрації» зазначається, що в Україні одночасно, в одному і тому ж місці, в один і той же час діють антитерористична операція і відсіч збройній агресії РФ (п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону). Видається, що така ситуація навряд чи сприяє уніфікації юридичної термінології та правовій визначеності чинного законодавства в цьому питанні.

Питання удосконалення законодавства про ТОТ України нині залишається одним з основних викликів національній правовій системі. Вважаємо, що нині є нагальна необхідність формулювання актуальних та науково обґрунтованих пропозицій у цьому контексті із врахуванням відповідного міжнародного досвіду та європейських стандартів. Слід враховувати, що проблема ТОТ, а також

їх деокупація та реінтеграція є проблемою комплексного характеру, а саме політичною, соціально-економічною, екологічною, ідеологічною, морально-психологічною, і саме в такому контексті її необхідно вирішувати насамперед на законодавчому рівні. У зв'язку з цим видається, що ухваленню будь-якого законодавчого акта або стратегії, концепції деокупації та реінтеграції ТОТ України мають передувати широке фахове обговорення у вітчизняному та міжнародному експертному середовищі, зокрема, в рамках Європейської комісії «За демократію через право» («Венеційська комісія»), ОБСЄ, Ради Європи, представників експертного середовища, громадських організацій з метою отримання їхньої оцінки і порад для подальшого вдосконалення положень чинного законодавства України у цій сфері.

Висновки та рекомендації. З аналізу зазначеного вище випливає, що натеper відсутні на міжнародно-правовому рівні юридичного рішення про вчинення агресії проти України (рішення РБ ООН, Консультативного висновку МС ООН, рішення міжнародних судових установ). Водночас це не становить перешкоди для реалізації міжнародно-правової відповідальності РФ за вчинення актів агресії та інших міжнародних злочинів (у тому числі для претензій про відшкодування завданої ними шкоди), однак у такій ситуації: по-перше, юридична відповідальність держави-агресора матиме фрагментарний, а не комплексний характер: українська сторона зможе порушувати питання про міжнародно-правову відповідальність РФ за вчинення міжнародно-протиправних діянь, які пов'язані з агресією або спричинені нею

Анотація

У статті досліджуються актуальні питання міжнародно-правової кваліфікації застосування Російською Федерацією сили проти України з 2014 року дотепер, наслідком якої нині є окупація Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, збройний конфлікт в окремих районах Донецької та Луганської областей. Окрема увага у статті приділяється аналізу відповідних міжнародно-правових актів у цій сфері, зокрема, положень Статуту ООН, Римського статуту Міжнародного кримінального суду, резолюціям Генеральної асамблеї ООН. Констатується, що застосування Російською Федерацією збройної сили проти суверенітету, територіальної ціліс-

(але не безпосередньо за саму агресію) і які передбачені окремими міжнародними багатосторонніми та двосторонніми договорами, які є чинними для обох держав і встановлюють інституційний механізм за їх порушення (Європейська конвенція про захист прав людини, Міжнародна конвенція про боротьбу із фінансуванням тероризму та ін.); по-друге, буде ускладнена підготовка консолідованої претензії України про відшкодування збитків, завданих РФ актом агресії. Адже наша держава зможе заявляти до відшкодування збитки, пов'язані з порушенням РФ окремих (згаданих вище) міжнародних договорів і лише окремо в рамках кожного із таких міжнародних договорів з урахуванням їхньої специфіки.

Крім того, видається, що Україна активніше повинна використовувати правові механізми, передбачені Римським статутотом МКС. На відміну від міжнародних судових органів, які за своєю природою є допоміжними засобами захисту прав і свобод людини і громадянина, МКС доповнює систему національної юрисдикції та може приймати до свого провадження справи не тільки за зверненням держави-учасниці, а і з власної ініціативи. Проте Україна й дотепер не ратифікувала Римський статут МКС.

На нашу думку, Україні спільно з іншими міжнародними та зарубіжними партнерами слід докладати максимальних зусиль задля того, щоб МКС нарешті ухвалив рішення про початок повноцінного розслідування злочинів міжнародного права, міжнародних злочинів, таких як геноцид, воєнні злочини або злочини проти людяності на ТОТ України, що повинно завершитись відкриттям кримінальних справ у МКС.

ності або політичної незалежності України слід кваліфікувати як акт агресії, визначення якої міститься в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії» 1974 р. та Римському статуті Міжнародного кримінального суду в редакції 2010 р.

Стверджується, що проблема тимчасово окупованих територій, а також їх деокупація та реінтеграція є проблемою комплексного характеру, а саме політичною, соціально-економічною, екологічною, ідеологічною, морально-психологічною, і саме в такому контексті її необхідно вирішувати насамперед на законодавчому рівні.

Констатується, що нині органи державної влади України не виробили єдиної узагальненої правової позиції щодо кваліфікації агресії РФ в окремих районах Донецької та Луганської областей щодо її відсічі та ліквідації її наслідків, а також стратегії деокупації та реінтеграції Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Внаслідок цього практично всі нормативно-правові акти України, які ухвалюються у зв'язку з цим, окрім актів Верховної Ради України, не є системними і суперечать один одному.

Доводиться теза про те, що така правова неузгодженість із кваліфікацією подій, що відбуваються в окремих районах Донецької та Луганської областей, які нині не підконтрольні органам державної влади України, потенційно може призвести згодом до невизначеності щодо механізму притягнення винних осіб до індивідуальної кримінальної відповідальності за вчинення воєнних злочинів, а також притягнення РФ до міжнародно-правової відповідальності за вчинення акту збройної агресії проти міжнародного миру та правопорядку, злочинів проти людяності після завершення збройного конфлікту (постконфліктний період).

Ключові слова: збройна агресія, воєнні злочини, деокупація, реінтеграція, тимчасово окуповані території, міжнародно-правова відповідальність, законодавство України тощо.

Pylypenko V.P. On the issue of the Russian Federation international legal responsibility realization for the crime of aggression and other international crimes against Ukraine

Summary

The topical issues of international legal qualification of the use of force against Ukraine by the Russian Federation since 2014 to the present, which resulted in the occupation of the Autonomous Republic of Crimea and the city Sevastopol, armed conflict in some districts of Donetsk and Luhansk regions are examined in the article. Special attention is paid to the analysis of relevant international legal acts in this area, in particular, the provisions of the UN Charter, the Rome Statute of the International Criminal Court, the resolutions of the UN General Assembly. It is stated that the use of armed force by the Russian Federation against the sovereignty, territorial integrity and political independence of Ukraine should be qualified as an act of aggression, the definition of which is contained in the UN General Assembly Resolution "Definition of Aggression", 1974 and the Rome Statute of the International Criminal Court in 2010.

It is alleged that the problem of the temporarily occupied territories, as well as their deoccupation and reintegration is a complex problem, namely political, socio-economic, environmental, ideological, moral and psychological, and in this context it must be addressed primarily at the legislative level.

It is stated that currently the state authorities of Ukraine have not developed a single generalized legal position on the qualification of Russian aggression in some districts of Donetsk and Luhansk regions to repel and eliminate its consequences, as well as the strategy of deoccupation and reintegration of the Autonomous Republic of Crimea and the city Sevastopol. As a result, almost all-normative legal acts of Ukraine adopted in this regard, except for acts of the Verkhovna Rada of Ukraine, are not systemic and contradict each other.

It is argued that such legal inconsistency with the qualification of events taking place in certain districts of Donetsk and Luhansk regions, which are currently not controlled by the state authorities of Ukraine, could potentially lead to uncertainty about the mechanism of bringing perpetrators to justice for war crimes, as well as bringing the Russian Federation to international legal responsibility for committing an act of armed aggression against international peace and law and order, crimes against humanity after the end of the armed conflict (post-conflict period).

Key words: armed aggression, war crimes, deoccupation, reintegration, temporarily occupied territories, international legal responsibility, legislation of Ukraine.

Список використаних джерел:

1. Кориневич А.О. Питання зміни постійного члена Ради безпеки ООН: приклад Китаю. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Вип. 121 (Ч. I). 2014. С. 173–176.
2. Міжнародний Суд ООН зобов'язав Російську Федерацію забезпечити дотримання своїх міжнародно-правових зобов'язань на період розгляду позову України. 19 квітня, 2017 р. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/56504-mizhnarodnij-sud-oon-zobovjazav-rosijsyku-federaciju-zabezpechiti-dotrimannya-svojih-mizhnarodno-pravovih-zobovjazany-na-period-rozglyadupozovu-ukrajini> (дата звернення: 02.03.2021).
3. Морозюк Р. Відповідальність держав у міжнародному праві. *Підприємництво, господарство і право*. № 11. 2017. С. 249–251.
4. ООН дала Іраку отсрочку в виплате репарацій Кувейту. Багдад с 1991 года выплатил 100 государствам около \$52,4 млрд компенсаций. URL: https://lb.ua/world/2014/12/18/289812_oon_dala_iraku_otstrochku_viplate.html (дата звернення: 01.03.2021).
5. Отчет Международного уголовного суда о действиях по предварительному расследованию (2016 г.). URL: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE-Ukraine.pdf> (дата звернення: 04.03.2021).
6. *Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права* : монографія / О.В. Задорожній. Укр. асоц. міжнар. права, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ : К.І.С., 2015. 712 с.
7. Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію деяких засад державної внутрішньої політики щодо окремих районів Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 січня 2017 р. № 8-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2017-%D1%80> (дата звернення: 05.03.2021).
8. Про Заяву Верховної Ради України «Про відступ України від окремих зобов'язань, визначених Міжнародним пактом про громадянські і політичні права та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод : Постанова Верховної Ради України 21 травня 2015 року № 462-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-19> (дата звернення: 05.03.2021).
9. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Актуальні питання зовнішньої політики України» : Постанова Верховної Ради України; Рекомендації від 24.05.2017 № 2069-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2069-19#Text> (дата звернення: 05.03.2021).
10. Про утворення Комітету з питань застосування санкцій до осіб, що підтримують і фінансують тероризм в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України; Склад колегіального органу, Положення від 23.07.2014 № 278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.03.2021).

11. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань відшкодування втрат, завданих тимчасовою окупацією частини території України : Постанова Кабінету Міністрів України; Склад колегіального органу, Положення від 17.07.2014 № 343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.03.2021).
12. Проблема милитаризации Автономной Республики Крым и города Севастополь, Украина, а также районов Черного и Азовского морей : Резолюция ГА ООН А/75/L.38/Rev.1 от 7 декабря 2020. URL: file:///C:/Users/User-UA/AppData/Local/Temp/A_75_L.38_Rev.1-RU-1.pdf (дата звернення: 05.03.2021).
13. Проект Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння : Доповідь Комісії міжнародного права. 53-я сесія (23 квітня – 1 червня і 2 липня – 10 серпня 2001 р.). URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/responsibility.pdf (дата звернення: 04.03.2021).
14. Совет Безопасности ООН. *Официальный вебсайт ООН*. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/.ru/content/repertoire/commissions-and-investigative-bodies> (дата звернення: 05.03.2021).
15. Статут ООН від 26 липня 1945 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення: 05.03.2021).
16. Resolution adopted by the General Assembly on 27 March 2014 [without reference to a Main Committee (A/68/L.39 and Add.1)] 68/262. Territorial integrity of Ukraine. URL: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_68_262.pdf (дата звернення: 01.03.2021).